Проект!

МОТИВИ

КЪМ ПРОЕКТА НА ЗАКОН ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛНИЯ КОДЕКС

1. Причини, които налагат приемането на предложения законопроект

Един от основните проблеми пред наказателното съдопроизводство в последните години е недостатъчният брой вещи лица, на които да се възлага изготвянето на експертни заключения в съответната област на науката, изкуството или техниката. Натовареността на специалистите, вписани като вещи лица, е изключително сериозна и това обективно води до забавяне на изготвянето на назначените експертизи и до невъзможност вещите лица да се явяват при призоваване пред съдилищата, за да бъдат разпитани. Това, от своя страна, води до неоправдано забавяне на производствата. Същевременно, ползването на специални знания в областта на науката, изкуството или техниката е от ключово значение за правилното изясняване на фактите и обстоятелствата, относими към предмета на доказване по делата, респективно – за разкриване на обективната истина и правилното прилагане на закона.

Съществена част от съществуващите проблеми, свързани с работата на вещите лица, биха могли да намерят разрешение посредством разширяване на хипотезите, в които разпитът на вещите лица се извършва чрез видеоконференция или телефонна конференция. Актуалното ниво на техническа обезпеченост на съдилищата в страната позволява това.

Понастоящем, в разпоредбата на чл. 149, ал. 8 от НПК е предвидено разпит на вещо лице да може да се извърши и чрез видеоконференция или телефонна конференция, когато това се налага от обстоятелствата по делото. Има обаче и редица случаи, в които разпитът на вещите лица присъствено в съдебно заседание е затруднен поради обстоятелства, относими към вещите лица, а не към спецификите на производството. В тези случаи е уместно да се предвиди възможност за дистанционен разпит на вещите лица, когато съдът прецени, че това няма да затрудни изясняването на обективната истина. Подобно разрешение съществено ще допринесе за ускоряването на производството – от една страна, ще се ограничат до минимум случаите, в които неявяването на вещо лице по обективни причини пред съда ще води до отлагане на производството, а от друга – преодоляването на необходимостта вещите лица да присъстват в съдебните заседания по всяко дело, по което предстои да бъдат изслушани, ще им позволи да вложат ресурс в изпълнение на възложените им по други дела експертни задачи, респективно – ще се съкрати времето за изготвяне на експертизите, по които са назначени за вещи лица, а с това – и сроковете за приключване на досъдебните производства и производствата пред съдилищата.

В тази връзка се предлага да се измени разпоредбата на чл. 149, ал. 8 от НПК, като се предвиди разпит на вещо лице да може да се извърши и чрез видеоконференция или телефонна конференция, не само когато това се налага от обстоятелствата по делото, но и когато вещото лице е възпрепятствано да се яви пред съда по уважителни причини или поиска разпитът му да се извърши чрез видеоконференция или телефонна конференция и съдът прецени, че това няма да попречи за разкриване на обективната истина. Изрично се предвижда когато експертизата е възложена на няколко вещи лица, разпитът на всяко от тях да може да се извърши чрез видеоконференция или телефонна конференция.

Разбира се, когато изясняването на точния смисъл на изводите на експерта, преценяването на тяхната пълнота и непротиворечивост или други причини налагат личното явяване на вещото лице пред съда, няма пречка съдът да постанови същият да се яви лично в съдебното заседание. Предлаганата редакция на чл. 149, ал. 8 от НПК предоставя възможност, а не урежда задължение за съда да разпита вещите лица посредством видеоконференция или телефонна конференция.

Предлагат се и промени в Закона за съдебната власт (ЗСВ). Предвижда се към предложенията за включване на специалисти в списъците на вещи лица в областта на съдебните автотехнически експертизи, с изключение на заемащите академична длъжност „доцент“ или „професор“ във висши училища, научни организации или Българската академия на науките, да се вписва и придобитата правоспособност по реда на Наредба № Н – 1 от 14 февруари 2023 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица. Признаването на съответната правоспособност на посочената категория специалисти вече ще се изисква като предпоставка, гарантираща по-висока степен на квалификацията на тези лица.

Предвижда се предложенията до комисиите по чл. 401, ал. 1 и ал. 2 ЗСВ за изменение и допълнение на утвърдените списъци на вещи лица вече да се правят два пъти годишно – до края на март и до края на септември на съответната календарна година, а комисиите да заседават два пъти годишно, с цел поддържане на актуална база данни на специалисти. Това ще позволи специалистите, които ще могат да полагат изпит за признаване на правоспособността им в областта на съдебните автотехнически експертизи също два пъти годишно, да могат да бъдат утвърждавани от съответните комисии и включвани в списъците на вещите лица своевременно, за да може експертните им познания да бъдат ползвани от органите на досъдебното производство и съдилищата.

Регламентира се задължението на вещите лица да поддържат и повишават професионалната си квалификация за ефективно изпълнение на дейността им при извършване на съдебни експертизи. Предвижда се задължение за специалистите, утвърдени за вещи лица в областта на съдебните автотехнически експертизи, с изключение на заемащите академична длъжност „доцент“ или „професор“ във висши училища, научни организации или Българската академия на науките, ежегодно да повишават професионалната си квалификация за ефективно изпълнение на дейността им при извършване на съдебни експертизи. Предвижда се поддържането и повишаването на професионалната квалификация на специалистите, утвърдени за вещи лица, да се осъществява от Националния институт на правосъдието.

С отделен проект са предоставени разпоредби за изменение в Наредба № Н-1 от 2023 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица.

2. Цели на предложения законопроект

Целта на предлаганите промени е да бъде повишена ефективността на съществуващия механизъм за дистанционен разпит на вещите лица чрез видеоконференция или телефонна конференция, като бъдат предвидени и други хипотези, освен съществуващата в чл. 149, ал. 8 от НПК, в досегашната й редакция.

Подобно разрешение ще доведе до ускоряване на съдебната фаза на наказателното производство, тъй като ще бъдат сведени до минимум случаите, в които неявяването на вещо лица пред съда ще води до отлагане на производството. Ще се ускори и приключването на досъдебните производства, тъй като липсата на необходимост вещите лица да се явяват във всеки случай пред съдилищата, често – и да пътуват извън населеното място, в което се намират, ще доведе до освобождаване на ресурс, необходим за изпълнение на възложените им по други дела експертни задачи.

В съответствие с регламентацията на нарочен изпит за признаване на правоспособност за вещи лица на специалистите в областта на съдебните автотехнически експертизи, с изключение на заемащите академична длъжност „доцент“ или „професор“ във висши училища, научни организации или Българската академия на науките – в Наредба № Н – 1 от 14 февруари 2023 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица, който ще се провежда два пъти годишно, се предвижда предложенията до комисиите по чл. 401, ал. 1 и ал. 2 от ЗСВ за изменение и допълнение на утвърдените списъци на вещи лица вече да се правят два пъти годишно – до края на март и до края на септември на съответната календарна година, а комисиите да заседават също два пъти годишно. С това се цели да се даде възможност на специалистите, които са положили успешно изпит за признаване на правоспособността им, да могат да бъдат утвърждавани от съответните комисии и включвани в списъците на вещите лица своевременно, за да може експертните им познания да бъдат ползвани от органите на досъдебното производство и съдилищата.

С цел повишаване на квалификацията на вещите лица за ефективно изпълнение на дейността им при извършване на съдебни експертизи, се предвижда те да имат задължение да поддържат и повишават професионалната си квалификация. За специалистите, утвърдени за вещи лица в областта на съдебните автотехнически експертизи, с изключение на заемащите академична длъжност „доцент“ или „професор“ във висши училища, научни организации или Българската академия на науките, се предвижда задължение да повишават професионалната си квалификация ежегодно, като поддържането и повишаването на професионалната квалификация на специалистите, утвърдени за вещи лица, ще се осъществява от Националния институт на правосъдието.

3. Очаквани резултати от прилагането на нормативния акт

Приемането на законовите промени ще доведе до повишаване на срочността на приключване на досъдебните и съдебните производства по наказателни дела и ще спести технологично време на експерти, което те биха могли да вложат в работа по възложените

им експертни задачи, при това – без да се накърни принципът за непосредственост и устност на разглеждането на наказателните дела.

Предвиждането на задължение за ежегодно поддържане и повишаване на професионалната квалификация на специалистите, утвърдени за вещи лица в областта на съдебните автотехнически експертизи, ще доведе до повишаване на ефективността им при извършване на съдебните експертизи и повишаване качеството на експертните заключения.

С предвиждането комисиите по чл. 401, ал. 1 и ал. 2 от ЗСВ за изменение и допълнение на утвърдените списъци на вещи лица вече да заседават и разглеждат предложения за включване на специалисти в списъците на утвърдените вещи лица два пъти годишно ще се постигне актуализация на базата данни на специалисти и ще позволи специалистите, които ще могат да полагат изпити за признаване на правоспособността им в областта на съдебните автотехнически експертизи също два пъти годишно, да бъдат утвърждавани от съответните комисии и включвани в списъците на вещите лица своевременно, за да може експертизата им да бъде ползвана от органите на досъдебното производство и съдилищата.

4. Финансови и други средства, необходими за прилагането на новата уредба

Предвижда се осъществяването на дейността по законопроекта да се извършва в рамките на предвидените финансови средства на структурите.

Законопроектът не съдържа разпоредби, свързани с въвеждането на регулаторни режими.

Проектът на закон не съдържа разпоредби, въвеждащи актове на Европейския съюз, поради което не е изготвена таблица за съответствие с правото на ЕС.

Към законопроекта е приложена справка за съответствието му с Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и с практиката на Европейския съд по правата на човека.

Законопроектът ще бъде публикуван за провеждане на обществени консултации за срок от 14 дни с оглед на необходимостта да се предприемат спешни мерки за преодоляване на забавянето при изготвянето на експертни заключения от вещите лица по назначени експертизи в наказателното производство, на които да могат да се възлагат автотехнически експертизи, както и повишаване на професионалната им квалификация. Това от своя страна ще доведе до повишаване на ефективността при извършване на съдебните експертизи и повишаване на качеството на експертните заключения.